

I

HERRIKO MUTILA

(Jendea etortzen den denbora guzian, alboka joka da. Gero, Herriko Mutilak atabala joz, huna zer oihukatzen duen):

H.M. - "Jaun andereak, Jaun andereak : Jakin arazten dautzuegu "EZPONDA" deitu etxaldea salgei dagola. Nork edo nork hortaz jabetzeko xederik balu, lehen bai lehen Herriko etxerat ager dadila han ukanen ditu behar diren xehetasunak."

(solos hauek, Herriko Mutilak hiruzpalau aldiz errepikatuko ditu.)
Ixiltzen denean, Manez Ezponda, beste zoko batetarik agertzen da, astoa kraaxtubik atxikiz eta bere buruarekin gora mintzo :

MANEZ : - Gureak egin to; gureak egin dik. Funtsean aspaldi banakian, hola finituko zela. Baina ez nian uste tenore hau hoin laster etorriko zela. A, ez, (geldi) Hemen gaituk to orai, hi eta ni, biak berdin asto ! baina hi, untsa futitzen haiz eni gertatzen zautanaz; zaldare on bat dukan ber, putabak gora igortzen ahalko dituk....
Ni aldiz, ez diat naski, hementik aintzina, putar haundirik botako...
Nahik orai arte ere grango umila egona naizen... Umilegi hain segur.
Zer nahi duk ? aita bizi zeno, harek zian manatzen eta harek bakarrik. Eta hil zenean, ja nik hantzetan harat, joana nintian to... Baina ama hor nian oraino. Beharrik ! Orai ama ere joan zaitak... "Ezponda-n" ez duk geiago nehor gelditzen, ni baizik... eta hi. Deus baino hobe.
Zorigaitzez hitarik ere behexi beharko diat. Ezin dezakeiat bertzerik egin. Gaizoa ! gaizo puska ! ez zakiat konprenituko nukan, baina adi nezak halere : ene sort-etxeanen aldeat hutsik ~~uz~~ ikusteak izitzen naik, izitzen ! Alta ez nauk beldurti hoitarik, ba pentsa ! gerla ezagutu diat, baina hau gerla baino piesagoa duk ! gerlan bedoren nahas mahas denak elgarrekin gintian, hil ala bizi... Hemen, auzokoak eta lagunak urrun ditiat, heriotzea aldiz hurbil. Aita amak bizi zireno ez nauk ohartu ni ere ez nindagola beti hogoi urtetan... Hogoi urte... Badiaguk to, geroztik zonbeit eta zonbeit antzara ferraturik ! Baina ni ferrarik gabe golditu. Eta uste baino goizago higatu.
Zer ariko naiz beraz etxe huts hortan, bakarrik ?
Kanpoko eta barneko lanetan beti bakarrik ? zendako eta norentzat ?
Hoinbeste, hoinbeste lan ibili ondoan, bizi guzian leherriteko arizan ondoan, horra orai zertaratua naizen. Segitzeko beldur, beldur eta ez kapable, ez kapable. Beraz, beraz hobe diat hemendik joatea. Etxea salduko diat, salduko eta joanen nauk itsu-mandoka, joanen nauk, nork daki norat !..

\$

II B I E R O S L E
(1)

(Taula gain batean, bi gizon ageritzen dira. Bat larga-bixtekin so eginez, galtza gorritan, dantzan ari da bertsua bota ondoan, "Satan dantza" emanen du.)

(airea : xorteko kantuarena)

Bertsularia : DENAK BEGIRAN DAUDE ORAIN "EZPONDARI"
IDURI ARRANOAK ARDI ERIARI .
TRATULARI LEHENA DUGU "GALTXAGORRI"
HORREN NAUSI HAUNDIA PARISEN DA BIZI,
HAREK EROSTEN BADU, BILDUKO DU...SARI. !

(Galtzagorrik bere dantza bururatu ondoan jaigutzen da. Erdikal dago bakarrik, taula gainean.)

Bertsularia : DELAKOTZ MAKINUNA, DUELAKOTZ AHAL
KABALEKIN GIZONAK BERDIN LEZAZKE SAL.
LUR EROSTEN HASIA SOSAK EZ DELAN GAL.
BERRIK HARTARAINO UKAN BAITU HEGAL
XEDE ONEKIN HEMEN DAUKAGU "ERDIKAL".

(Erdikal-ek Manez Ezponda ikusten duelarik mail batez apaltzen da eta horrekin solastatzen)

II ERDIKAL - MANEZ EZPONDA

(2)

(Erdikal Jauna, Kantonamenduko laborari makiñuna, alegia deuses, ikuska dabila eta bat batean Manez Ezpondarekin junt egiten du :)

Erd. : - Ari karaskan ?

Man. : - Arizan behar hori, arizan behar.

Erd. : - Aroa alde duzu...

Man. : - Aroa bai. Aroa aski balitz gauzen ongi itzulk^{ika}zazteko...Gogoa ere behar ginuke ...Bainan...

Erd. : - Egia, Egia, holako malurra ukan ondoan...Gaizo emaztea, zoin fite joan den azkenian;/%...

- Man. /-Zuk errazu...Alta azken egunetan hobekitzerat egina zuen eta medikuak berak errana zaukun...beharbada... bainan,zer nahi duzu,mediku horiek ere trompatzen baitira...
- Erd. :-Adian hor baitzuen, adin haundia...
- Man. :-Adian bai eta nolako bizia. Nolako bizia. Xehetasunetan sartzen bagine baginuke aratsalde guziarena... Eta orai joana,ori. Joana.
- Erd. :-Bakarrik gelditzen zira beraz,kaxko huntan ?
- Man. :-Bakar bakarrik. Zernahi gerta ere,bakar bakarrik.
- Erd. :-Gaizo gizona,ez zinuen segur hori merezi...bainan zer egin ? zer egin? Eta ez zira bakarra. Zu iduriak,chunka ta chunka badira eta futxo nehork ez jakin nola joka ateka hortarik ateratzeko...
- Man. :-Hori, nihaurek ere badakit.Eta jakin zazu zerbeit,zerbeit gostatzen ~~zaxa~~ zautala.Azken ilabete hauetan,gauaz ez dut begirik hosten.
- Erd. :-Alta etxalde planttako duzu...
- Man. :-Familia baten haztekoa... (bere astoari) bainan ez baitut nik orai familiarik...
- Erd. :-Frango pabar halere...
- Man. :-Ba ba,bainan nik ez ditut senditzen ere...
- Erd. ;-Eta zer bixta....
- Man. :-Bai zer bixta. (ahapetik bere astoari) Bereziki begiak ez zauzkularik nigarrez ari.
- Erd. :-Auzoak ez ditutzu hain urrun... zonbeit eskukaldi emaiten ahalko daukitzute .
- Man. :-Eta nolä ! Biziki ontsa akomahutzen gira. (astoari); zonbeit eskukald-iren beharra baizik ez baginu... (gora) Auzokoak hor dira bai hor dira, bainan auzoan...
- Erd. :-Egia. Egia haundia. Nik garbiki erranen dautzute,ene ustez segurik, biziki ontsa egin zinezakela zure etxaldearen uztea. Badakit,ez dela errex,bainan hortan arrazoin zinuko. Errotik ! zenbat eta zenbat ez ditut ikusten,han eta hemen arunt tematuak,salbaiak bezala,bakar-bakarrik lanean ari,beren etxaldea ezin kudeatuz. Iduri eta egungo egunean gizon batek,berak etxalde bat kudea dezakeen !... Ez, ez, egungo egunean behar da oraiko biziari jarr iki edo hanbat gaixto bestenaz. Egungo egunean,zure kasuan diren doradoek behar luzkete beren etxaldeak lehen bai lehen saldu. Zeren orai ez da lehen ago bezala gero ! Oraiko gobernuak,eta ez nola nahiko gobernuak,ahal dituen guziak egiten ditu zuen alde eta horrela kahartze goxo-goxo baten pasatzeko dretxoa ardietsiko duzue. Beraz zendako ez balia ?
- Man. :-Zuk errazu...Funtsean ez dugu ez ebatsia ukanen...
- Erd. :-Etxaldea saldu-ta gero,sos meta bat bazinuke eta orduan trunkil-trankila "zahar-etxe" batean sartzen ahalko zira.Nghi ditutzun guziak ukanen ditutzu; zinez errege bat bezala artatuko zaituzte.
- Man. :-Alabainan diruarekin zer ez da ukaiten ahal...(astoari)(apalik) bizi guzian hemen egon ondoan,ez diat uste ni,han, arrotz heien artean aise laketuko naizela...dous egin gabe,aderat alfer...
- Erd. :-~~Ebte~~ horiek xoragarriak dira. Horietan sartzea,parabisuan sartzea bezala da. Harrituko zira zuhaur. Harrituko...eta segidan laketuko.
- Man. :-Ba badakizu,parabisuan sartzeko ez naiz batä presatua... Bainan egia erran,nik ere holako zerbeiti pentsatua nuen bai. Halere ez da erretx ori, tipust-tapastean gauza guzien aldatzea.Ez da erretx.
- Erd. :-Konprenitzen zaitut; zinez konprenitzen.Beharbad: ausart batentzat hartuko nauzu,bainan onhartzen baduzu segurik,lagundu nahi zinduzket.
- Man. :-O ba gogotik !
- Erd. :-Zahar etxe horietako baten buruzagia lagun haundia dut. Biziki gizon ~~xxixxx~~ serioa. Hor sartzeko paperen egiten lagunduko zaitut,zeren ez dousendako zernahi galdatzen bai~~xxx~~ dautzute. Bestalde,edojoan gauzarontzat argitasun beharretan bazine,jin gostuan ene ikustera.

Kattalin- Mirentxu- Maite.

- K: Ni enoatzen naun herrin huntan... Astearen ardiñan deus ez dun jostatzeko
- Mi: Alta igandetan ere, balaz kanpo, ez dinagun gauza haundirik...
- M: Dena ere on!
- K: Bai, dena ere on... Bainen ni segurik ez nun batere gustatzen.. Hemengo mutikook halako trukak aira bat baditen;..
- M: Zer uste dun beste eskualdetan ez direla berdin ?
- K: Beste eskualdetan ez zakinat xuxen nolakoak diren bainen lehen xixtan segurik iduri liken neskatoentzat arta gehiago ba dutela. Hemengoak arrunt basak ditun...
- Mi: Ha hori bai! Ez dine deuseri kasurik egiten. Nik, joan den egunean "pantalun" berriak ezarri ditudalarik...
- M: "Pantalun" berriak ? Zoin ?..
- Mi: Delako briquet largo largo hek... Ez haiz orroitzen ?..
- M: Ha bai... Biziki ontsa juhan zauzkinan..
- Mi: Ho be... uste dun mutiko bakar batek berak zerbait erran dautala ? Ba pentsa ! Ez ditun ohartu ere... Alta espres erosiak nintinan!
- K: Mutiko horiek ez ditun behar bada ohartu bainen ba ditun ohartu direnak.. Eta nola!
- Mi: Bai. bazakinat. Betiko berak. Atso zahar kalakari debru horiek.. Nihaurek entzun ditinat biga nitaz mintzo.
- K: Zer zioten ?
- Mi: Zer zioten ? Gauza pollitak seguri, Batek zionan: " Juhan zakon, no, astoari xokolata !" eta besteak segituz: " Gure alaba balitz segurik, guk mahastian ezar ginezaken, mamu gisa, xorien iziarazteko!"
- K.eta M: Atso tzarrak!
- Mi: Zer uste dute ala, berak itsusiak direlakoan guk ere itsusi behar dugula izan ? Tronpatzen ditun !
- K: Eta ez guti !
- M: Eni berriz ba dakizue joan den igandean zer gertatu zautan ?
- Mi: Zer ote ?
- M: Balcan nintunan.. Hiruzpalau gomita errefusatuak. Azkenean bat jin zaitan. Itxuraz ez hain gaizki. Egia erraiteko, mutiko ederra. Bainen dantzan hasi orduko ezpainetan ausikika hasi zaitan...
- K: Ausikika ?
- M: Ausikika bai ausikika! Zortzi egun hartan jatekoa balu bezala! Arrunt basa. Eta Rikard usain batekin... Trenputxartzekoa.. Ez nakinan zer egin ez nakinan eta horra nun bi minutaren buruko erraiten dautan otera nahi nuenez segitu.. Otera nahi nuenez segitu ! Nik ezetz, ezetz. Orduan, klak, han utzi nin, dantzarien erdian, bakarrik, eta beste neska baten gomitatzeran joan dun gosturik hobereanean.. Transitua nintunan, transitua!
- Mi: Mutiko horiek gure sendimenduez ontsa futitzen ditun... Beren plazerra baizik ez dine xekutzen.
- K: Nik bakantza denboran ezagutu nuena segurik arras goxoa eta fina zunan.
- M: Zoin? Perpignan-eko hura?
- K: Perpignan-eko hura bai. Robert. Zer dantzaria! Loria zinan harekin edozoin dantzaren emaitza.. Eta elektotaria!... Ezin ixildua! Eta jakin-zan inteligenta zela gero! Jo Dassin eta Ringo-ren kantu guziak gogoz bazazkinan ! Eta bestenak ere frango plantan. Harekin bederen mintza ahal zitakenan..
- M: Beti Perpignan-en dagon ?
- K: Ez. Ez. Orain Parisera joana dun.
- Mi: Eta izkiriartzen daun?
- K: Izkiriartzen daitan bai. Bainen harek letra bat igortzeko denboran, nik hiru igortzen daizkonat! Hain dinat maite....
- M: Zondako ez haiz Parisera joaiten, han aldeat elgarrekin zintazkete...

- K. Ez dun errex partitza. Ai'ameri zer konda nezake ? Funtsean ez nezaketen utz !
- M. Ni halere, hire partez gehiago mugi nintaken. Ala... beldur haiz Robert-ek beste bat ba duela....
- K. Ba pentsa! Eta bestenaz ere beti errana dun bat gal eta hamar harrapa! Bereziki hiri haundi horietan! Eta Raymonde-k berak-- alta ezdun gu bezain pollita eta hardita-- izkiriartzen zaitanan, Parisen gau guziz atratzen dela eta kasik aldi oroz norbaitek gomitatzen duela ostatuan afaltzerat. Egia daiteken, zeren hunat heldu delarik, arrunt akitua dun...
- Mi: Bixtan dun egia dela . Duda-muda izpirik gabe. Eta haren beztimenda ikusi duzue ? Harritzekoa ba dun.. Harritzekoa. Eta haren zapatak ? Zer zapatak ... Hemengo zoko hotan ez dun holakorik hatxemaiten.. Alta ni xokatzen nun... bainan debaldetan.. Ez dun hatxemaiten.
- M: Eta azkazailak... Azkazailak perdez tindatuak zitinan...

(Eta neskatok tokiz aldatzen dira eta emeki-emeki mutikoeri buruz doatzi, Kattalin mintzo dela):

- K: Guk ere berdin egin ginezaken... Eta jakin zan ba ginakikela laster hiritartzen .. Goiz guziz mainua hartu-ta, bizpahirur oren ba ginizken makillatzeko. Eta gero, nahi bezala bezi: goizetan berdin galtzetan, arratsaldetan zaira labur arin bat eta gauaz aldiz lurrerainoko arropa beltza. Urreria nun nahitik dilindan... Eta auto bat, auto luze-luze bat, Amerikano hoitarik... Zigarreta hoberenak pipa ginezakzen, edari finenak hurrupa...Eta gau guzian, gizon eder aberatsekin beste egin ginezaken goiz-alde arte.. Beti lehen modan gintazken edo hobeki erraiteko moda guk egin ginezaken. Ikusten nuzue, ni, ikusten nuzue (andere haundi jestu batzu egiten ditu), xakur ttäpi bat besotan... Parisetik hunarat heldu.. Neska guziak gutaz jelos litazken, denak harrituak bizian zoin ontsa erreusitu dugun eta guk hemengo jendeari ez ginezaken kasurik ere egin!...
- M: (mutikoak erbiz erakutsiz): Bai, bainan zer erran lezakete hortzetako horiek... Zer erran lezakete ?

I I I (3)

(Donadoa pasatzerat heldu).

Donadoa ostatutik jalgitzen da eta mutiko gazteekin junt egiten du. Geroxago neskatok ere hurbilduko dira eta elgarrekin solasta bitez.

M A N E Z. M U T I K O G A Z T E A K.

- Koxe: Astoa nun duzu, Manez ?
- Remi: Ba, egun ez dik ez asto beharrik naski, bildua duen pottoka aski zakok !
- Manez: Egonki...
- Peio: Ba... eta zu ibilki ?
- Manez: Ibilki, ba, ba, ibilki... Ibiltzed bederen ba diaguk...
- Peio: Hori bera ez da gaizki...
- Manez: Ez, ez Ez ez . Eta zuek zer ari zirezte, haize pikatzen ? Edo ihizirat jinak berdin ?
- Koxe: Ihiziko sasoina pasatua da...
- Manez: Ba.. ba dakik bai zoin ihiziz mintzo naizen.... Funtsean ez duk ihizia eskas... ba dituk segur pollitak..

Koxe: Zer duzu zuek ere hólakoeri behatzen? Berantxko da ez, orai?...
 Manez: Ba, naski ba. Nahiz...(goldi). Bainen kasu emazue gero zuek ere..
 Kasu emazue.. Gazte zirezteno mugitu behar baita.. Gero berantegi
 duk.
 Remi: Zuek ere bestendako ba dakizu ba ori...
 Manez: Ezin uka.. ezin uka..
 Koxe: Bainen berdin bizi zira, ez?
 Manez: Berdin bizi.. berdin bizi.. Bizi behar, to.. bizi behar...
 (orduan nekkatzak hurbiltzen dira).
 Manez: Baniak orai.. Ni baiho konpainia hobea heldu zaitzue eta... ez
 adiorik
 Denek: Bai, bestaldi bat artio...

DONADOA- MUTIKOAK- NEXKATXAK

Kat: Zer zaitugu guk haizetzen?
 Manez: Ba pentsa.. Ez, ez.. Bainen zaharrek ez baitute deus ikustekorik
 gazteen aferetan..
 Maite: Hala diote... bainen hori egia denez ez dakit...
 Koxe: Gure gatik segurik egoiten ahal zira, gustu gustian...Ez dugu
 segur sekreturik gordetzeko ...
 Kat: Ha hori ez... Bainen rugbiaz aparte...ez dute gauza haundirik
 kondartzeko..
 Koxe: Has hadi kitxikan hi, dobru napurra!
 Kat: Ez diat egia dena baizik erraiten..
 Koxe: Errazu Manez, hau segurik veremaiten ahal duzu.. antxiak zainduko
 daukitzue..
 Manez: Ba, ez diat ez antxien zaintzeko nehor haundiren beharrik; nahiago
 niket norbait salda kozina on baten egiteko...Bainen bego hortan.
 Kotxino, utzi behar zaituztet... Ez adiorik.. eta egon perestuki.
 Denek: Agur Manez...
 (Manez ba doa).

MUTIKOAK. NESKATXAK (gogotak).

Mi: Eta zer diozue?
 Mutikook: Ontsa; eta zuek?...
 Kat: Guizki bagine ez gintazkek hemen...
 Peio: Guizo Manez..
 Remi: Hik errak...Ez ditakok goxo etxean bakar bakarrik izaiten...
 Leon: Laspost behi ba omen ditik jedanik saldiak Erdikal makinunari.
 Remi: Eta etxaldea bera, naski...
 Kat: Debrientzua, zer arrakasta dugun?...
 Mi: Aldi bat ikusten eta, ez ahal gaituk denbora guzian gizeon zahar
 hortaz mintzatzeko?...
 Peio: Nahitez gizon zahar horren kasuak denak hunkitzen gaitin.
 Kat: Ah bon? Ni segurik ez biziki..
 Peio: Ba, hik, denak aiererat hartzen ditun!
 Kat: Milesker! Hasian hasi, errak ments bat naizela ere...
 Peio: Zartako bat bil baldur nintaken...
 Kat: Ja, ja, hitzendako ez diat zartakorik emaiten. Bainen jestu txarren-
 dako bai. Orroitzen haiz... A bai, orai konprenitzen diat zen-
 dako zirezten Manez Ezpondaz mintzo, hura bezala baitzirezte:
 jedanik DONADO! Eta donado galdituko, ez bazirezte hobeki jokutzen.
 Leon: Ba, jokatzeko ez gitun ez kexu ari, jokatzekoa ba ginu...
 Kat: Alta ez duzue jokatzekorik ukanen ez balinbaduzue neskatontztt
 kontsiderazione gehiago, bati ziriko piltzer batzuentzat hartzen
 ba gaituzue! Zuek ere ez duzue nehor hitxemanen!

Mi: Hortan hirekin ados naun!

Maito: Ni ere bai!

Peio: Gu, ez gintunen arras ^{hortaz} ari...

Kat: Eta zer zinioten bada ?

Peio: Ginionan , oraiko ustez segurik, Manez-en etxalde hori joanen dela...joanen! Etxalde hortaz, hain segur, batero horren beharrik ez duen bat jabetuko dela... erran nahi baita edozáán aberats.Dirua den ber...denak, libro, denak, paso ! eta guk ...lur horien zinezko beharra dugunek, ezin eros, lurraren prezioa goregi delakoan, ezin onartua...Bainnn, zuek, aberatsak galantak hatxemaiten dituzue ez ? Ez dun hala ? Alta, lagunak ba ditiagun, segur galdu nahi ez ditugunak eta laborantzari esker, herrian berean gelditazkenak...Bainan beharbada zuentzat sobera basak...

Mi: Ezpojdarat joaitako ez dik ez fin-fin hoitarik izan behar...

Leon: Ezponda, Ezponda dun. Bainan zuek ikus zer bilaka araziko duzuen: basurde zilo ala uso ohantze ?....

(eta orduan putikoak kantuz hasten dira.)

Denek : - Urtxo xuria errazu,norat joaiten ziren zu (berriz)

Koxé : - Hiria eder,herria hobe, uzten dutenak zoin itsu

Leon : - Hiri haundirat airatu orde, hemen egon behar duzu

Peio : - Sortu zaituen euskaldun lurra doi bat maitatzen ba duzu

Denek : - Geurko zure ostatu, gure etxean ba duzu (berriz).

III (4)

NEXKATXEN MIN ETA GUTIZIAK

(KATTALIN MIRENTXU MAITE)

- KA K; Gaurko zure ostatu gure etxean baduzu... poxi bat kitzikatuz, ez ditun ez halere, guk uste dugun bezain basak...
- Mi: -Gauza batek harritu nin, lehen aldikotz erran daikune hemen behar dugula gelditu, gure beharra ba dutela...
- K:- Erran, erran... kantatu...
- Ma:- Berdin din bai.
- Ka:- Ez arras. Bainan hastapen baten dako ez dun gaizki... halere diotelarik : Gaurko zure ostatu gure etxean baduzu... gau batentzat baizik ez balitz ! Bainan holako etxe batean sartu eta gero, ez haiz geingo ateratzen ahal ! Urteak eta urteak; funtsean bizi guziko estekatua haiz ! nik segurik ez dinat gure amaren zorte bera jasan nahi. Ha ez !
- Ma:- Nik ere ez, laborantxa xk ofizio zikina dun... beti saltza eta sekulan minuta bat ez hatsaren hartzeko ! nik zerbaiz garbi nahi niken eta ez sobera akigarri. Bizi bat baizik ez ukanki ta ez din segur balio esklaboak bezala ar gaiten !
- Ka:- Gure ama ikusi eta harritua egoiten nun... hoinbeste haur ukanik oraino ere zer lanak eta lanak ez ditu ibiltzen.. funtsean etxe guzia bere bizkar din; eta uste dun gure aita zerbaizti ohartzen dela ? ba pentsa ! hura ere lan eta lan, eta etxeratu ta oihu zonbeit, bainan solasa labur !
- Mi:- Horrek nin bada izitzen. Beldur nun oxtiko mutiko horiek ere ez ote diren gure aitak bezala izanen eta gu beti ziriko piltzar, guk senarrari, familiari denak eman, eta heiek gurá DEUS eta arras guti...
- Ka:- Hortakotz bada, hemen kokatzeko partez nahi niken hiri horietarat itzuli bat egin. Ikusi. Jastatu. Gero ere beti aski goiz izanen dun berriz itzultzeko.
- Mi:- Egin dion; esperientzia on batek ez daukun kalterik ekarriko.
- Ma:- Ni aldiz, hiribat joditeak ez nahi hainbeste agredatzen... nahiago niken hemen berian gelditu.
- Ka:- Hireteko, no !
- Ma:- Iduritzen zaitan hemen ere bizi gaitkeela. Bainan ez gauzak orai bezala atxikiz. Hautsi eta firrindika bota behar diben zaharkeriak ainitz badun gure herri eta etxetan... eta uste dinat guri dela hastera, ontseaten...
- Ka:- Hire amentsek, Maite, halako ungarri usain bat baditen...
- Ma:- Ungarrian erriñ hazietarik sortzen ditun landare ederrenak...

(GALTXAGORRI AGERTZEN)

(Galtxagorri, aberatsen t ula gainean agertzen da.
Nexkak deitzen ditu. Kattalin eta Mirentxu badoatzi.)
Maite aldiz kantuz hasten da:

" Ez nau izitzen ez lurrak, are gutiago mendi gainak
Maite bat gatik pasa nezazke gauak eta ilunak
Baserriaren gozoa luke, ni hartu xxxxxxxxxx nahi nauenak...

(Galtxagorrik bi nexkak dantza araziko ditu,
airoski.)

IV - (EZ NORNAHIRI SAL)

 P E I O A I T A A M A

- Ama : - Oherat joan gintian to...zer behar dut,hiretzat berriz afariaren muntatzen hasi ?
- Peio : - Ez du balio ez...
- Ama : - Ez haiza tenereko biltzen ahak besteak bezala ? Errak,ez nauk orai jeikia gero,ni ere...
- Peio : - Ez dut erraiten....
- Aita : - Oraino noizian behin balitz bederen,bainan ezken aste hauetan frango ardura gertatzen zauk gauza bera...zer duk hor gaindi ?
- Peio : - Ba ez gauza haundirik ez. Lagun batzu ikusteko.
- Aita : - Eta lagun batzu ikusi behar dituzkalakoan daukuk beronta bilarazten... Nik uste nian bai gauza seriosago baten gatik zela...
- Peio : - Gauza seriosak aipatzen ditugu bai lagunekin !...
- Aita : - Segur,nahi nikek jakin,zer nahasten duzuen hor gaindi....
- Ama : - Eta "Ezponda-z, entzun duka zerbait ? Bi erosle badirela diotek. Bat, Pariseko, noebait haundi eta bestea,eskualde huntako makifun bat...
- Peio : - Hala diote bai.
- Aita : - Hobe !
- Peio : - Hobe, hobe...
- Aita : - Zer, ez zauka ontsa ?
- Peio : - Ez !
- Aita : - Nolaz ez ? Eroslea den ber,kontent izan behar litakek, ez ? Segur nuk Manez lorietan dagola...
- Peio : - Lorietan ? Nola erran dezakezu hori ?Lorietan zintake zu,etxea, zure sor etxea saldu behar bazinu ?
- Aita : - Harena eta gurea, ez duk berdin...
- Peio : - Egia. Auzogoen penak biziki aiseago jasanak dira...
- Aita : - Ez duk bate ere konprenitzen zer errango dutan.
- Peio : - Zure erranak ez ditut behar bada ontsa konprenitzen,bainan Manez Ezpondari gertatzen zaiona segurik garbi ikusten dut.
- Ama : - Bainan Peio,bi erosle ukan ditzan, gabea baino hobego duk, ez ?
- Aita : - Eta nola !
- Peio : - Hoberena izanen zen, lehenik,Manezek ez balu bere etxaldearen saltze beharrik ukan...
- Aita : - Bazakian zer igurikatzen zuen.
- Peio : - Manez-ek etxea sal dezan, hemendik joan dadin, horiek guziek ez dautzute deus egiten ? Ez zira hunkia ?
- Aita : - Hunkia ? Gu miserian ginelarik,ez dituk biziki hunkiak izan to Ezpondakoak, gure laguntzerat jiteko ! Bakotxak bere aldi ! Eta jakin-zak; hori erosiko duena ez dela orai arte zirenak baino pisagoa izanen !
- Peio : - Beraz, zuri; etxalde hori nornahiri saldua izan dadin berdin zaitzu ?
- Aita : - Ba, ba, nornahiri. Guretzat igual dik. Igual !
- Peio : - Ez ! ez da igual. Etxe hori, Manez-ek behar luke atxiki !
- Aita : - Berantegi duk orai.
- Peio : - Edo bederen ez nornahiri saldu. Etxalde horrek laborarien eskutian gelditu behar luke. Lur horien beharra badugu. Orai arte aipatu bi erosleak ez ginuzke onartu behar. Huts haundia litaké.Guretzat kaltegarri.

- Aita : - Bainan, bainan mutikoa, zer derasak ?
- Peio : - Paristar aberats haundiak zer egin lezake etxalde hortarik ? Udako pausa eta goxa leku bat ? eta gero denbora guzian hutsa egoiteko ? Ez ote duzue bada uste, jadanik, aski etxe huts badela hemen gaindi ? Edo behar bada, zaldiak ezar lezazke; nork daki, berdin, basurde hazkuntza egin ?...
- Aita ; - Hori bere egitekoa ukanen dik.
- Peio : - bai, eta gure egitekoa aldiz, besteek egin pasuen hesteaa...
- Ama : - Ez duk errana Paristarrak erosiko duela...
- Peio : - Galtxagorrik dio baietz.
- Aita : - Zer du Galtxagorrik afera hortan ikusteko ?
- Peio : - Ez ahal dakizu ?
- Aita : - Ez !
- Peio : - Galtxagorri da Pariseko aberats horren eskualde huntako mutila. Funtsean, ez batena bakarrik. Jakin orduko hemen zerbait salgai dagola segidan Parisera ba doa. Eta afera trenkatzen delarik, "komisionea" hunkitzen du eta hola, dakizuenaz untsaxko bizi da, debru krapauta !
- Ama : - Bakotxak bere offizio...
- Peio : - Ez baitute ahatik denek berdin balio ! Bainan Paristarrak ez erosirik ere, Erdikal makiñun tzar hori hor dabil, aiduru. Joan den egunean Manez Ezponda-rekin ikusia dut.
- Aita : - Zer duk horren kontra ?
- Peio : - Zer dutan ? Zuhaurak ez ote dakizu, tripustek horrek zenbat eta zenbat laborari ez dituen izorratu eta oraino ere izorratzen ? Nola uste duzu bada hoin denbora laburrez aberastu dela ?
- Aita : - Lanean ari duk ...
- Peio : - Eta gu, ez gira lanean ari ? Ez ote ditugu egun guziaz hamar-hamabi oren egiten ? Nun dugu araberako saria ?
- Ama : - Makiñunek ebatsia, omen...
- Peio : - Bai, makiñun eta haundi-mandiek ebatsia ! eta onart zinezka kete zuek pitrail horrek etxalde hori eros dezan besteen gainera ? ! EZ Ezpondak ez du ez Paristar aberats okituari, ez eta makiñun ohoinari joan behar Ezponda, laborarien eskutan, gure eskutan atxiki behar dugu, nehoi saltzera utzi gabe !
- Aita : - Konprenitzen diat bai orai zendako haizen hoin ardura etxetik joaiten... Konprenitzen diat ! Ai urdea ! Sartua, sartua hi ere saltsa pollitean ! Ez haiz ahalge ?
- Peio : - Zertaz ahalge ? zer diozu ?
- Aita : - Zer dioten ? Badakik bai zer diotan. Ez nian beste beldurrik. Oraino gazteak zerbait badira bai ! Jainkoak dakik zer zozokeriak pasatzen ahal zauzkitzuen burutik ! Eta hi ere justu justua hor gertatu delako "lagunekin" ! Lagunak dituzka lagunak, zuen onetan ez zazuela sobera amets egin ! ez zazuela burua sobera bero !
- Peio : - Bainan Aita, gure ideiak ez dira ~~xxxxx~~ batere beste mundukoak; guk nahi duguna da gure lagun batek har dezan "Ezponda" eta laborantza segi. Ez dugu beste deus galdegiten...
- Aita : - Ez beste deus galdeiten ? hori gero ikusiko. Zeren hastea erretx duk bainan ondorioak laster heldi dituk eta geienetan txarrak ! Zer uste duk ala aberats horien kontra zerbait egiten ahal dugula, guk ? Gaixo inoxenta... Aberatsak ezin hunkituak dituk. Eta sekulan horien kontra hire burua agertzen baduk, galdua haiz. Galdua. Jainkoak begira gaitzala.
- Ama : - O, bai, Peio, kasu-emak; Jainkoaz, kasu emak. Familia ximple bat gaituk.. Ez dezakeguk politikarrik egin guk. Ez ginikek nehoekin samurtu behar.. Ez duk mementoa. Otoi, Peio...

- Peio : - Bainen zendako oihesten zirezte ? Zendako bat batean beldur hori ? Laborari etxe batek, laborari eskutan egon behar duela erraiteak ba ote du zerbait eskandalagarririk ?
- Aita : - Ez, ez; bainen guk ez diaguk afera horietan sudurrik sartu behar... Akomea ditela... Ez duk hori gure egitekoa...
- Peio : - Halere gure auzoan laborari bat izan dadin nahiago zinuke ezinez eta edozein arrotz edo laborantxaz untsa futitzen den norbeit ?
- Aita : - Guk, bakea behar diaguk. Bakea. Eta bakea ukanen dioguk geldi-geldia eta ixil-ixila egonez. Hori izan duk beti ene joka moldea. Eta agian hirea ere izanen. Bestenaz ez gaituk sekulan deusotara helduko. Ordrea eta diziplina beharrezkoak dituk eta sobera libertatek ez dik deus onik ekartzen.
- Peio : - Horiek guziak milaldiz entzunak ditugu.
- Aita : - Ez likok biziki iduri !
- Peio : - Betiko hitzak dira, bainen ez giten debaldotan mintza. Gure horria bizi dadin nahi duzu halere... Eta bizitzekotz jondeek hemen behar dute gelditu eta herriko harat-hunatetan parte hartu...
- Aita - Guk zer dakigu mutikoa, eta zer egin dezakegu ? Guk behar diagu jarraiki. Jarraiki merari eta kontseiluari, jarraiki apezari, jarraiki gure ongia biltzen duten Frantziako aintzindariari. Hori duk gure bidea egiazko bidea. Eta segur nuk bide horrek zeruna eremaiten duela...
- Peio : - Zerua. Egia. Zeru bat ere ba omen da.
- Ama ; - Haurra ! zer derasak ? Zeru bat badela duda ote hezake ? Bainen beraz denetaz dudatzen duk ?
- Peio ; - Bai denetaz dudatzen dut ! Ene begien aintzinean ikusten dutan errealityate latzaz salbu !

(Herriko mutila atabala joz, plaza erdira agertzen da bere aldean jaun auzapeza daukala frontses xingolarekin. Orduan; zoko batzuetarik, multxoka ahal bezain bat jende bil dadila, ostatu aintziner. Herriko bestak ditugu. Ttuntun, txistu, akordeon eta irrintzin, denak bozkarioan daude.)

(Auzapeza mintzo)

Auzap : - Herritar maiteak eta bereziki gazte maiteak; pentsatzen dut gure herriko bestak ahal bezain plantan joanen direla, guziak zinez jostatuko zireztela: Omere onean eta bat bestearen errespetuan; eta agian ez dela nahaskeria edo itsuskeriarik izanen. Bestalde, gain-gainetik artamendatzen ~~am~~ dauzkitzuet bakantza domboran gure herrian ditugun kanpotiarrak. Segur jende estimagarriak dira eta nahi nuke Euskal-Herriaz eta Euskaldunetaz orroitzapen ezin ahantzkoak bat atxik dezaten. Beraz egizue ahalik eta hobekiena. Eta luzatu gabe, besta on deneri. BESTA ON eta orai arte bezala gauden denak eskuz esku!

(H. Mutilak, atabala joz, auzapeza aberatsen taula gainera segitzen du. Musikariak "dantza jauzi" airea has bezate. Horren ondotik, Herriko mutila ikusliaren ondora doa eta hiruzpalau aldiz oihuten du :

Her. M: - Jaun Andere ikuslariak; denak gomit zirezte besta huntan parte hartzerat. Hamar minutaz; deskantsatzen ahal zirezte; egizue plazer zaitzuen.

(Dantza jauzien ondotik "fandangoak". Sokolari zonbeitak konfegiak botatuko dituzte... Bi mutiko gazte ikusliaren ondian dira zahako haundi batekin. Beste batzuek, ikusliarrak gomitatuko dituzte dantzan artzerat.

Fandangoen ondotik show bat izanen da: "Beste batekilan" deitu kantua- rekin. Denbora guzian "anbiantza" gaitza beharrezkoa da. Otoi, ahal bezain bat jende parte har dezatela. Bulta baten buruan, Herriko mutilak berriz oihuten du :

He. N.: - Eta orai kasu ! kasu ! Bertsulariak entzunen dituzue... Bertsulariak !

(jendea bere jar lekura doa. Jokolariak "ostatu" sahetsetan daude, zutik, beste batzu "ostatu" aintzinean, jarririk.

"Ostatua" deitu taula gainean daude : zerbitzaria, Manez Peio eta koxe.)

M A N E Z P E I O K O X E

Koxe : - Hea ba, zonbeit bertsu entzuten ahalko ditugunez...

Manez : - Ez nuk ez ni egundaino bertsulariak hoitarik izan... Bainen zuekin naizenaz geroz, zer nahi duk, gaztetzen nauk ni ere; eta egia erraiteko zuek bezalako kompañia biziki maite diat.

Koxe : - Hobo segur ! eta orai, bertsutan has gaiten... Zuk, Manez, eginen duzu Parisera doan neska gazte baten sanfreta, zendako ez duen hemen gelditu nahi eta zerk lilurutzen duen; eta hik aldiz, Peio, arrapostu bat bezala eginez, kondatu ko dauzkuk ere donado baten goiti-behoitiak.

- Manez : - Hogoi urteko neskatxa bat naiz eta herritik banao
Ez baita segur bizi tokia Euskal Herriko zokoa
Munditik urrun, trixte ta ilun, iduri harpe ziloa
Alde guzitan oihu bera da : otsimenduzko orroa!
- Peio : - Ez da zokoa bainan xokoa: Zoin edor eta zoin garbi
Jelos direnak izan litazke hamahirutan hamabi...
Oihan altzotan hosto bat xofi, pentzetan belar eta lili
Sasuan pean dantza jauzika mila lapin eta erbi.
- Manez : - Zuen bizia lana bakarrik lehert ta zapart eginik
Harterik kanpo emazte batek ez du bertze gauza onik
Beti haur ta haur sabel barneah, kezka ta nigar lehenik
Lur huntan dugun itzuliaz dut bertze esperantza bat nik.
- Peio : - Oillan horrentzat bezazite ainitz zaiztenak itsu ta elkor
Bera ez dela egiten segur nik ere derautzut aitor
Lehenago -re haurrik ez balitz gaur ez zinen izanen hor
Haurrak metaka dituztenetan ez da soberakin nehor !
- Manez : - Baserri hotan bizi dagona gazterik da zahartua
Higaduraz du bere bizitza asko urtez laburtua.
Iduri luke arbol edor bat bainan erroa moztua
Ez dea bada heriotzea higaduratik sortua ?
- Peio : - Lazgarri diren solas horiek bihotzean hunki naute
Higaguraren erresuman ni urtek sartua bainaute.
Horren beldurra ukana gatik nere etxea dut maite...
Añtak utzia atxikiko dut azken hatsa bota arte!
- Manez : - Lore guziak usainda eta aira iduri cleak...
Ta diozue : " Alferrak batzu, ergelak bertzeak"...
Bular ixterrez bertzerik ez du zuendako emazteak
Zuek ez zaizte gizonak bainan oihaneko bas-urdeak !
- Peio : - Segur ez gira zure begitan ez gora ~~ez~~ eta edor
Halere deutzut hau arran behar : ez zaite fida itxuror !
Urde guziak ez dira basak, artatzaileari esker...
Aise tutzue buruak garbi, harriak botatuz bester!
- Manez : - Leku pollitak dira hirian, ostatuak ta zinemak
Egun laburrak lanean eta haurrak nahi ditugunak.
Ez da zahartzen ez da higatzen, beti gazte ta lerdanak...
Ongi emanak, goxoak, han bizi diren gizonak.
- Peio : - Urtxo gaixoa habil hirirat bi hegalak zabaldurik
Bainan ahalaz herriaz orroit balinbahaiz dolaturik.
Hemen nindaizken, bihotzá ubel, bđgiak aldiz bustirik
Erranen denat, ator gu ganat eta ez konda gezurrik...
- Noiz eta nola ohartu gabe donado gertatu nintzen,
Bizi itsu bat laguntzat hartuz urteak zauzkit pasatzen.
Kaharrek naute utzia eta gaztiak naute trufatzen
Nago zertako mundu huntarat egun batez sortu naizen!
- Biziak badu bere mamia nik bakarrik dut azala
Gogorik gabe lanean ari galdua baitut ahala
Halarik ere ez dut hil nahi, Jainkoak entzun nezala
Segituko dut nere bidea, zakur galduak bezala !...

- Koxe : - Errazu Manez, Peiok erran dituenak egiak zauzkitzia ?
- Manez : - Egiak ? Bai bai eta no!a! eta ba nikak oraindik ainitz erraiteko. Bainan gu, ixilik egoiten ikasiak baigira...
- Remi : - Hori da ba kaltogarri: ixilik egoitea. Akobt eta apart, besteak ziona. Bakotzak bere minak beretako atxikiz. Bainan ez ote duzu uste zahar eta gazte xureen artean kurutzamendu goiago baginu, elgar hobeki konpreni ginezakezka ?
- Manez : - Nik zer dakit mutikoa ?... nik fitsik ez zakiat... lanaz bestalde, zertaz mintza gaitzke ?
- Remi : - Zertaz mintza ?... zuhaurek zinion baduzula oraindik ainitz erraiteko. Eta ez daukuzu deus erraiten...
- Manez : - Gazteak zirezte zuek... Zoazte jostatzerat... Ez zazuela enekin denborarik gal. Orain liberti zaitzete... Egund txarrak aski goiz jinen dituk bordin...
- Peio : - Beraz zure biziaz ez zira hain kontent ?
- Manez : - Kontent ? Orain arte ez nian denborarik ere pentsatzeko heian ene biziaz kontent nintzan ala ez. Orain haatik, bertzerik duk...
- Peio : - Eta zer diozu ?
- Manez : - Zer diotan ? Bizi itsu bat pasatu dutala, to ! Bizi itsu bat, jakin gabe zendako bizi nintzan... Bainan zer duzue ene hola kitzikatzeko, zendako egiten dauzkatzue galde hok guziak... Gazte zirezte zuek...
- Remi : - Gazte gira bai mementoan... Bainan ez betirako ! Eta nahi ginuke zinez zure berri jakin... zeren zorigaitzez, gauzak ez dira segur erraiten den bezainbat aldatzen? Alta beharra balukete !...
- Manez : - Lehen aldikotz entzuten ditiak horrelako hitzak... Ez zirezte beraz nik uste bezain ergelak... hobe funtsean... Bainan elgarrekin solastatzeak eta elgar konprehitzeak zer ondorio ekarriko dauku ?
- Remi : - Hain segur zuek uste duzun baino hobea. Zeren ororen buru bizi bera dugu. Buru hauste bertsuak eta elgarren artean trenkatu behar ditugunak....

(orduan aberatsen taula-gaina jendez botetzen da. Solasean hasiko direlarik, gazteak hoierri buruz doatzi.)

- Peio : - Xo, ixo orain. Bisita bada gain hortan... Ha, ha... zer jalgako ote daukute ?...

..... /

Le maire fait les présentations.

Le maire: Madame Erdikal...

La marquise: Chère amie.

Le maire: ... et Monsieur, notre dynamique commerçant.

La Marq : Très honorée, vraiment.

Le maire: Ma chère épouse

La marq : Mes félicitations, Madame.

Le maire: Madame la marquise qui nous vient de Paris.

Tous : Nous vous attendions , Madame la Marquise.

La maire: En effet, le plaisir de nous réunir aujourd'hui est l'aboutissement des tractations et démarches que j'ai entreprises à votre demande pour vous rendre acquéreurs de la propriété EZPONDA. Voici Mme la Marquise, voici Mr Erdikal, les promesses de vente que j'ai obtenues de l'actuel propriétaire (ils les exhibent).

Mme la Marquise, je reste à votre entière disposition pour matérialiser l'achat de la demeure dite Ezponda et de ses proches dépendances.

La marq : Je tiens à régler cette affaire dans les plus brefs délais.

La maire: Comme il vous plaira , Mme la marquise. Quant à vous, Mr Erdikal et ami de longue date, comme convenu, vous prendrez possession des parcelles C 129, C 129, etc....
soit 11 h 35 a 86 ca de terrains cultivables
8 h = = da landes
et 24 ares de bois.

propriété qui deviendra effective à la signature des actes

Et bien voilà, nous avons les premiers atouts en main pour entamer une fructueuse collaboration.

(la Mairesse fait passer le plateau des coupes de champagne.)
Les toasts:

La marq : Pour un placement sûr de nos capitaux et leur heureuse rotation spéculative.

Tous : Vive la spéculation (et ils boivent).

La marq: Mes félicitations, Monsieur le Maire de la commune, conseiller général de canton, député de la circonscription, futur sénateur et... ministrable, croyez en mon petit doigt. Votre réussite et votre respectabilité auprès de la population est absolument remarquable. Mais livrez-nous donc votre secret.

Le Maire : (en claquant les doigts): Galtxagorri mon ami, voulez-vous recenser pour Mme la Marquise tous les "services " que nous rendons

Galtxagorri: (en les désignant parmi les acteurs et les spectateurs)

- Exemption du service militaire: 1, 2, 9; 12
- P.V annulés: 30f, 50f, 120f
- P.V de douane: 1 million et demi.
- Pensions, bourses scolaires, retraites vieillesse, subventions diverses.

Tous: Bravo. Quel mérite. Bravo.

Erdikal : pour que ni les biens de production, ni les biens de consommation ne nous échappent.

Tous : vive la monopolisation des richesses

La marq : nous sommes en parfaite communion. Mr Erdikal, manager du bétail et du tourisme, P.D.G du béton et du goudron, que les dieux vous accompagnent.

Erdikal: Galtxagorri, mon ami, montrez nos miracles...

Galtxagorri sort des objets d'une boîte magique que lui ont apportée deux anges qui font des bulles de savon.

Etxe bat
biga, en rente viagère
hiru, d'accord avec la SAFER
bost
Pizinak, han eta hemen, nun nahi
Bideak, Iratin gaindi

Le maire: pour que notre hospitalité soit et bien protégée

Tous: Vive le tourisme, vive l'armée .

Galtxagorri ordonne autour de lui des jeunes filles avec des arceaux , protège les spectateurs par un cordon de gendarmes et danse un sol onnel auresku.

A F A R I A R E N O N D O T I K

- Peio : - Ikusten duzia orai nortsiu diren horiek ?
- Manez : - Nortsiu diren ? Ai urdeak ! Ai urdeak !
- Remi : - Horientzat ez da dirua baizik konda ! dirua, dirua beti dirua !...
- Manez : - Bai eta ni diru tzar horrekin bildu nitek...
 Jakin izan banu... jakin izan banu ...bainan, etxerat jin zaiztak,
 dena elasturi, dena kontseilu on, denek lagundu nahi nitizteiar...
 orai konprenitzen diat bai, horiek eskaini dautaten laguntza ez zela
 ene izorratzeko baizik ! ai urdeak ! Jakin izan banu, ez nian sekulan
 diru zikin horren truk ene etxea utziko ! sekulan ! bainan besterik
 egiten ahal nuena ?
- Léon : - Guk nolazpeit atxikiko zaitugu. Gurekin egonen zira. Eta zure etxea
 gurea balitz bezala zainduko dugu !

(Orduan, "ostatu" aintzinean berriz bertsutan hasten dira.)

- Gazteak : Lurra guretzat behar ginuke laneko tresna delakotz
 Gure bizia akabo laike hori behin kendu geroz.
 Kapitalixtek nola nahika dukete sal eta ~~xxxx~~ eros
 "Spéculation"horrentzat lurra menekoa dutelakotz !
- Manez : Miul aldaxka pollit bat nuen sagar ondo baten puntan
 Bere itzalaz ontzen lagunduz zer sagarrak izan duztan
 Bainan geroztik sagarrak gabe nago mila gogoetan
 Nolaz miulak sagartzea daut hil bere aztaparretan.
- Gazteak : Geroarentzat behar laikena egin hautua
 Batek denentzat denek herrikotz agertuz beren botua
 Ez eta norbait lilluba askoz botzak bildurik sartua
 Bere intresak zaindu nahian ongi ekinen tratua.
- Manez : Magoek zuten izar bat eta guk biziaren lana
 Maingua dagon ardia ere bertzen ondotik badoa
 Gidari nor den xuxen ez dakit itsu-mandoka banoa
 Uste dut alta artalde hunek artzain daukala otsoa.
- Gazteak : Biziak gutan dauka sortzea mundu guziak badaki
 Emaztea da bizi ontzaile ta hortaz nork du urriki ?
 Nahi ala ez gizon legeak onhartu behar umilki
 Zoin ederrago eginez hoiak plazerrean ta goxoki.
- Manez : Elorri xuri sortua nintzan sasu baten pean hitsik
 Iduri eta bizia ere sobera zitzaitan kasik
 Martxoko hormak lorea deraut ereman goizean goizik
 Ta geroztik naiz bakar bakarrik, ez baitut ziztrorik baizik !
- Gazteak : Lanen fruituak batetaratuz denen keskak ongi lantuz
 Berdintasunez, laguntasunez ta elgar errespetatuz
 Eskualduna den nortasun hori nola irabaz erakuts
 Eskualdun xumeek Eskualdunentzat gure Euskadi altxatuz !
- Manez : Zonbat ostiko, gure etxea lurrerat botatu nahiz
 Erortzearen auzo izanik xutitu nahi du berriz
 Iguzki alde begiran dago gorri berde ta zuriz
 Mundu guziko iraultzaileri atea zabal idekiz.

-
- Peio : - Manez; garbiki erranen dautzugu : ez dugu nahi hemendik joan zaiten!
- Remi : - Ez ! ez zaitela joan !
- Manez : - Bainan mutikoa, paperrak, paperrak eginak ditiat...
- Léon : - Paperrak bai... bainan azken hitza ez duzu eta ez dugu oraino errana...
- Koxé : - Sekulan onartzen baduzu joaita, zure etxaldea ere aberats sorjes horieri joanen da. Eta guk hori ez dezakegu onets... Hortakotz bada gurekin atxiki nahi zaitugu...
- Manez : - Atxiki, atxiki, biziki eder duk... bainan ni orai zahartia nauk... eta jaun meraren aintzinean paperza sinatua diat... Ez duk errex... Ez zakiat zer egin...
- Peio : - Zer egin ? Hemendik aintzina eginen dituzun gūziak elgarrekin eginen ditugu eta ikusiko duzu ez zaitzula dolutuko....
- Manez : - Ene adinean halere, ene buruaren hola erakustea ez duk biziki pollit, to!
- Remi : - Pollit ala ez pollit, ontsa futitzen gira. Guk nahi dugun da gure herri hau bizi dadin eta ez desertu bat bilaka.
- Léon : - Arrazoina duk... Zeren hola segituz haundi-maundi horiek denetaz jabet uko dituk, jende xehea ohartu gabe ere. Hortakotz bada, ez diaguk onartu behar dirua izan dadin hemen nagusi !
- Peio : - Alta ez balinbagira orai berean mugitzen hala izanen duk. Beraz ez diaguk demborarik galtzeko.
- Manez : - Bainan zer egingo duzue bada ? izitzen hasia bezala nauk... ez nikék nahi ene gatik saltsarik izan dadin...
- Remi : - Saltsa muntatzailea ez zira zu, ez eta gu, Manez; eta hori badakizu. Saltsa muntatzaileak, oxtian entzun eta ikusi ditugun "presuna ohoragarri horiek dira. Guk ez dugu tratu karkularik kasko gibelean. Horiek aldiz bai ! Funtsean, ez dira diru tratuentzat baizik bizi.
- Manez : - Bai eta ni horiekin tratuan sartua... Eta zuen erranak aldiz ez arras-arras konprenitzen...
- Léon : - Nik ere ez dut lehen alditik konprenitu. Bainan luzaz eta luzaz solastatu gira zure kasua dela medio eta orai nik ere gauzak hobeki ikusten ditut...
- Manez : - Eta ?
- Léon : - Oraindik dudan gaude. Egia erran, ez gira denak arras gogo bereko, bainan auzia gaur trenkatuko dugu...
- Koxé : - Nik uste diat, Manez gutarik norbaitek behar lukeela etxean hartu, eta gero Ezpondako lurrak partikatzen ahal ginizkek auzokoen artean...
- Peio : - Ni ez nauk hain ados...
- Koxé : - Zer gatik ez ? Gure etxaldeak ttipixkoak dituk eta emendatzen ahal bagintu, uste diat orduan salbu gintazkela. Hori duk baitezpadakoena.
- Manez : - Bainan zer derasazue mutikoak, zer derasazue ? Nik etxea eta lurrak salduak bezala ditiat... Salduak bezala...
- Peio : - Ez zaitela kexa, Manez, ez zaitela kexa. Eginen dugu bai zerbait...
- Koxé : - Gure etxaldeak ~~xxx~~ haundituz alabainan, tresna berriak erosten ahalko ginizkek, etxe barnea gain-gainetik munta ginezakek eta horela emazte bat ere aiseago bil...
- Peio : - Bai, bai... Erdikal ere hola hola hasi zian to... Hemendik poxi bat emenda ta emenda, horra orai zér taratua den; eta ez gelditzekotan entzun dugunaz.
- Koxé : - Ez duk konparazionerik ere ... Nik laspost hektararen beharra baizik ez nikék...
- Peio : - Nik ere laspost hektara gehiagorekin hobeki itzulika nintakek, hori segur. Bainan ikusi behar duguna duk premiatsuena zer den. Lurra ala gizona ? Eta eni iduritzen zautak gizona dela!
- Remi : - Eni ere bai ! bizia lehenik eta gero lurra.

- 2
- Peio : - Eta beraz Manez-ek bere ^{sort-} etxean gelditu behar dik. Eta Ezpondaren segida gazte batek hartu...
- Manez : - Hok guziak lehenago jakin banintu, nik... gauzak bestela joanen zitian. Bainan paperrak, paperrak eginak ditiat. Xahu gaituk.
- Peio : - Onart zinezake zuk kuple gazte bat zure etxean?... Onart zinezake ?...
- Manez : - Ez duk posible mutikoa... errana deat...
- Léon : - Aintzinean bezala segitzen ahal zinuka eta dautzut zure etxean balitakela bizi... Zuk behar duzuna Manez : familia bat da, ez eta "xahar-etxe" bateko lau murruren arteko bakartasun ezin jasan hilkorra.!
- Peio : - Bazautzu Manez, orai, sekulan aita izan gabe, aitatxi behar duzula ? !
- Manez : - Ametsak dituk horiek guziak, ametsak... Sobera edor litakek... Baina paperrak, paperrak...; merak eta kontseiluak zer pentsatuko dute ? Ez duk egiten den gauza. Afera hau gaizki finituko duk. Paperrak hor dituk lekuko...
- Rémi : - Paperrak dituzia, paperrak?... aberats horiek nolazpeit eskuratu paperrak erreko ditugu.
- Manez : - Erreko ! Jainko ona !
- Rémi : - Bai erreko ! eta paperren partez, guk, xatarrak eskainiko...
- Peio : - Gure eskaintza onartzen duzia Manez ?
- Koxé ; - Eskaintza, eskaintza; orai arte segurik ez diozkagu hitzak baizik eskaintzen. Zeren guk guziek gure etxaldeak baditiaguk eta beraz Ezpondaren segida nork har lezake ? Nork ? Hortakotz erraiten nian lurren partikatzea hobe zela...
- Léon : - Ez gaitán berriz hortaz has. Errana diaguk lurra ez dela aski, bizia ere behar dugula, bizia, herriko bizia, haurren eta gazteñoen irria, ematen grazia, hots gizon bizi bat eraman, ez eta basurde bihurtu. !...
- Koxé : - Predikuak biziki eder zaiztak eni... Baina hori ez duk aski. Orai duk ogiazko hautuaren mementoa. Norbait badea Ezpondarat joan laitekenik ?
- Manez : - Bainan, bainan... Erdikal makiñuna jinen zautalarik zer erranen diot ? Ez, ez... Hobe diaguk huntan uztea.. hobe diaguk...
- Peio : - Huntan uztea ? bainan hau ez da hastapen bat baizik. Eta jakin zazu hasian hasi ez girela hola-holaka geldituko. Ha ez ! Janfutre horiek aski lan tzar eginik badute jadanik. Orai aski !
- Koxé : - Eta beraz... badea norbait ?
- Leon : - Errak Rémi, hirezat ez litakek ontsa ?
- Rémi : - Egia erran, gu, etxean biga bagaituk bai... Maité duk zaharrena eta... Zer dion hik Maité ?
- Maité : - Nik, etxean egin nahi nikek bai... Orai arte hola aipatua ginian...
- Rémi : - Segur ontsa zaitan. Laborantxa gustatzen zaun, hori bazakinat; eta kapable haizela ere jada frogatua dun...
- Maité : - Hik ere, orai, Ezpondara joaita onartuz, hire geroa segurtatua huke...
- Léon : - Zer diok beraz ?
- Rémi : - Ago ixtant bat mutikoa. Ez duk nola-nahika hartzen den deliberoa...
- Léon : - Egia, bainan jakin-zak beti hor ukanen gaitukala eta elgar tinki atxihiko dugula. Hemendik aintzina gauzak arrunt aldatuko ditiaguk eta nola !
- Remi : - Beraz ene B A I A emaiten diat. Manezek onartzen badu segurik; ni Ezpondarat joaiteko prest nauk.
- Peio : Eta zuk Manez, zer diozu ? Kontent zira ez ?
- Manez : - Kontent ? Kontent bai ; bainan paper zikin horiek... ez balire lekuko ? Paper zikin horiek... Ni ez nauk usatua holako gauza baten egiten... Hitza eman eta gero ondotik jan... Nik orai arte ez diat ixtoriozik ukan... Orai aldiz, denak nitaz mintzatuko dituk, denen aho mihitan izanen nauk... Eta nork daki, behar bada afera tribunalean ezarriko ditek... kasetak ere nitaz mintzatuko dituk... ez banaute oraino preso sartzen... Jainkoak begira ! ni preso. Pollita nitek to hori. Pollita nitek, orai zahartzean barna....

Peio : - Ez zazula odol gaixtorik egin;Manez ! borrokatuko beharko dugu, hori bai, baina ikusiko duzu irebaziko dugula ! eta zure zahartzea ez duzu ez preso, ez "zahar-etxe" batean pasatuko baina bai sortzen ikusi zaituen etxean ! Hori untsa zautzia ?

Manez : - Hori litakek, biziko ene presentik ederrena...

Peio : - Eta zueri ontsa zautzue Rémi Ezpohdara joan dadin ?

Denek : - Bixtan duk baietz. Eta nola !

Peio : - Eta zu Manez, Remirekin akomcatuko zira ?

Manez : - (Remiri buruz joanez)

Haugi Remi, haugi. Ez diat gauza haundirik eskaintzeko baina hemendik goiti, nintuen guziak uzten dezkeat.. So egizak, so egizak... Bidexka lapartsu hori duk gure etxerako bidea. Astoa ere hor gaindi ditakek asun jaten ari... Eta mendi aldamenean ikusiko duk Ezponda. Leho guziak kasik hetsiak dituk. Has hadi horien irekitzen, etxea iguzkiz bete eta ase dadin eta xoriak ere beren kantu xarmagarriekin berriz itzul dituk. Eta nahi baduk, haugi hire emazte gaiarekin eta laster haurrak egizkitzue, heien irri, nigar, oihu, garrasi eta jostetek gure zokoari eman dezoten bizi, eta orain zokoa ez dadin zoko geldi ! Haugi; nahi dukalarik haugi. Orain konprenitzen diat, orain konprenitzen diat, marbrezko banko hormatū batean pausatu miliun paketa batek ez duela deus balio zuek eskaintzen dautazuen zorion paregabearen aldean...

(geldi) Baina, baina paperrak... Paperrak ...

Léon : - Hautu hunekin denak akork girenaz geroz zure paperren ixtorioa nolazp-
eit trenkatuko dugu. Eta orain denak lanerat gozuez herri guziari zer gertatzen den jakin-arazteko.

Manez : - Saltsa pollitean gaituk, to !

Rémi : - Ba pentsa ! Ikusiko duzu, laster herri guzia gure alde izanen dela...
Eta denak paper txar horren kontra; aberats arbuigarri horiek aldiz debrustara igorritik !
